

The condition of Lviv region housing characteristics of the concept of "market activity and business" of taking in to account features of housing and communal services and the system of their market activity in the region

Keywords: market activity, enterprise, housing, region, management.

УДК 332.13 (477.85)

Докторант І.М. Буднікевич¹, канд. екон. наук;
асист. Є.І. Венгер²

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА РЕГІОНУ: АНАЛІЗ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

Розглянуто суть територіальної організації виробництва регіону. Проаналізовано особливості територіальної організації виробництва регіону на прикладі Чернівецької області, окреслено перспективні напрямки її оптимізації.

Ключові слова: регіон, територіальна організація виробництва, аналіз, оптимізація.

Актуальність оптимізації територіальної організації виробництва регіону особливо зростає в період кризи, коли відбуваються одночасні, але нерівноцінні та неоднакові зміни в розвитку його окремих підсистем та компонентів. Ось чому велика увага до вивчення цього питання має бути приділена в наш час, коли країна ще не оправилася після гострої фінансово-економічної кризи 2008-2010 рр. та не пододала її наслідків.

Територіальна організація (ТО) суспільства, за визначенням Е. Алаєва, трактується, як "сукупність функціонуючих територіальних структур (розселення населення, виробництва, природокористування), об'єднаних структурами управління з метою здійснення відновлення життя суспільства відповідно до цілей і на основі чинних у цій суспільній формації економічних законів" [1, с. 33]. У широкому значенні слова поняття "територіальної організації суспільства", за тим же автором, охоплює всі питання, які стосуються територіального поділу праці, розміщення виробничих сил, регіональних відмінностей у виробничих відносинах, розселення населення, взаємовідносини суспільства і природи, а також проблеми регіональної соціально-економічної політики. У вужчому розумінні це поняття охоплює такі категорії, як адміністративно-територіальна організація держави, регіональне управління виробництвом, формування територіальних організаційно-господарських утворень, визначення територіальних об'єктів управління, соціально-економічне районування [1, с. 33]. Поява поняття "територіальної організації виробництва" (ТОВ) (чи територіальної організації продуктивних сил, господарства) пов'язана з використанням у методичному арсеналі науки системного підходу. Саме за ним акцентувалася увага на організаційному аспекті систем як певних функціональних єдностей.

Шаблій О. суть ТОВ зводить до такого:

1. У контексті динамічного процесу ТОВ розглядається як "розміщення не стільки окремих підприємств, скільки їх взаємопов'язаних територіаль-

них груп у вигляді економічних центрів, вузлів, ТВК різних типів і масштабів. Це означає, що кожне підприємство виступає елементом територіальної системи, елементом певної територіальної єдності" [5, с. 166].

2. У контексті просторової структури ТОВ — "це складна ієрархічна побудова, що охоплює різні форми просторового зосередження виробництва, просторові виробничі утворення (системи, комплекси), які мають внутрішні та зовнішні просторові зв'язки [5, с.166].
3. ТОВ — "це процес просторового функціонування виробництва, який передбачає зміну станів уже розміщеного виробництва, зміну просторових зв'язків його елементів під впливом цілей і завдань, що ставлять певним територіальним системам їхні суперсистеми. Це передбачає управління таким процесом, наявність організаційного процесу управління: програмування, прогнозування, фінансування, кредитування, обліку і т. ін." [5, с. 166].

Для найменшої за площею (8,1 тис. км²), за кількістю населення (904,4 тис. осіб, на 1.01.2010 р.), валовим регіональним продуктом (8484 млн грн у 2009 р.) Чернівецької обл. питання вдосконалення ТО господарства особливо важливе. На рівні адміністративних одиниць найвищого рангу Чернівецькій обл. доводиться "конкурувати" з регіонами більш забезпеченими різноманітними ресурсами: територіальними, демографічними, мінеральними і т.д. Область розташована в межах Карпат, Передкарпаття та Покутсько-Бессарабської височини, має індустріально-аграрну спеціалізацію, невисокий рівень урбанізації – 42 % (2010 р.), прикордонне розташування, поліетнічний склад населення.

Валовий регіональний продукт Чернівецької обл. у 2009 р. становив 87 % порівняно з 2008 р. Більшість підприємств області (63 %) завершила 2009 р. з фінансовим прибутком. В області працювало 1,3 % суб'єктів ЄДРПОУ та 1,6 % організацій (підприємств), що виконували наукові дослідження і розробки, від відповідної загальної кількості по Україні. Зміна сировинної орієнтації господарства області, яка простежується і в структурі біржових угод, на випуск кінцевої конкурентоспроможної продукції дозволила б вирішити низку важливих стратегічних питань: створення нових робочих місць, підвищення рівня життя та купівельної спроможності населення, збільшення заощаджень як чинника інвестування тощо. Так, станом на 1.10.2010 р. в області працювало сім товарних бірж. У структурі укладених біржових угод за 9 місяців 2010 р. на суму 15880,4 тис. грн домінували лісоматеріали, деревина та вироби із деревини (71 %), транспортні засоби (18 %), продукти харчування (6 %) та продукція рослинництва (2,5 %), нерухомість (2,8 %).

Промисловий потенціал Чернівецької обл. назагал представляє 246 промислових підприємств [3], серед яких підприємства харчової промисловості, металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, машинобудування, ремонту та монтажу машин та устаткування, легкої промисловості, виробництва та розподілу електроенергії, газу та води, оброблення деревини та виробництва виробів з деревини, виробництва іншої продукції.

На сучасному етапі господарство Чернівецької обл. розвивається переважно шляхом оновлення на якісно нових технічних засадах, шляхом підвищення продуктивності праці. Велика частина інвестицій спрямована на реконструкцію і технічне переозброєння працюючих підприємств. Саме таку

¹ Інститут регіональних досліджень НАН України;

² Чернівецький НУ ім. Ю. Федьковича

тенденцію підтверджує рис. 1, оскільки 40 % інвестицій у Чернівецькій обл. у 2009 р. були скеровані на ресурсоощадність, а саме: на виробництво та розподіл електроенергії, газу й води у промисловості.

Рівень інвестування в основний капітал у 2009 р. склав 63 % порівняно з 2008 роком, динаміка його рівня відображає загальну економічну кон'юнктуру, залежну від стадії економічного циклу. У структурі капітальних інвестицій домінують капіталовкладення в матеріальні активи. Із загального обсягу інвестицій в основний капітал переважають вкладення в капітальне будівництво (65 %), машини та обладнання (12 %). 9 % інвестицій витрачено на капітальний ремонт, що дозволило покращити показник ступеня зношеності основних засобів: 2005 р. – 48 %, 2009 р. – 43 %.

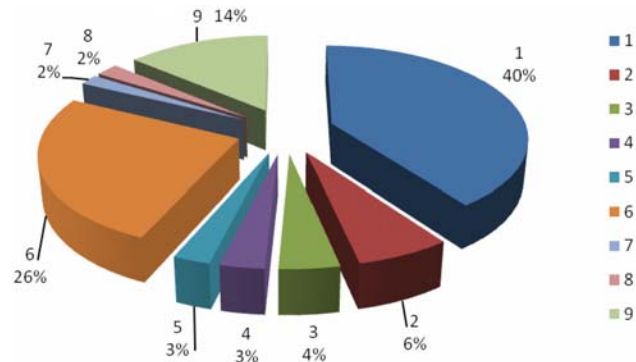

Рис. 1. Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності у Чернівецькій обл. у 2009 р.: 1 – промисловість; виробництво та розподіл електроенергії, газу та води; 2 – будівництво; 3 – торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; 4 – діяльність транспорту та зв'язку; 5 – діяльність зв'язку; 6 – операції з нерухомим майном; 7 – освіта; 8 – охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; 9 – інші

Це означає, що ТО господарства сьогодні в українських реаліях — це зміна інтенсивності виробництва на діючих підприємствах та їх територіальних системах. Мова йде про реорганізацію територіальних систем господарства для розв'язання завдань, поставлених перед ними суперсистемами. Так, для Чернівецької обл. — це завдання, що поставлені національним господарським комплексом, для адміністративних районів — завдання, що поставлені обласним мезорайоном і т. ін. за ієрархією аж до окремих підприємств і їх поєднань.

Таким чином, згідно з концепцією гнучкої територіальної організації, запропонованої О. Шаблієм, ТО господарства Чернівецької обл. як регульоване розміщення підприємств і їх об'єднань трансформується в ТО виробництва на вже існуючих підприємствах і їх територіальних системах, часом зі зміною їх виробничого профілю. Підтвердженням слугує рис. 2, який відображає зміну рентабельності операційної діяльності у Чернівецькій обл. за видами економічної діяльності в динаміці.

Найбільш рентабельна економічна діяльність в області у сфері фінансів (близько 50 %), у сільському та лісовому господарстві, мисливстві — тра-

диційних для області (на рівні 10 %). Негативно характеризувалися у 2009 р. галузі, де переважало мале підприємництво, діяльність транспорту та зв'язку, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям. Далася ознака рецесії, яка простежується і за даними табл. 1.

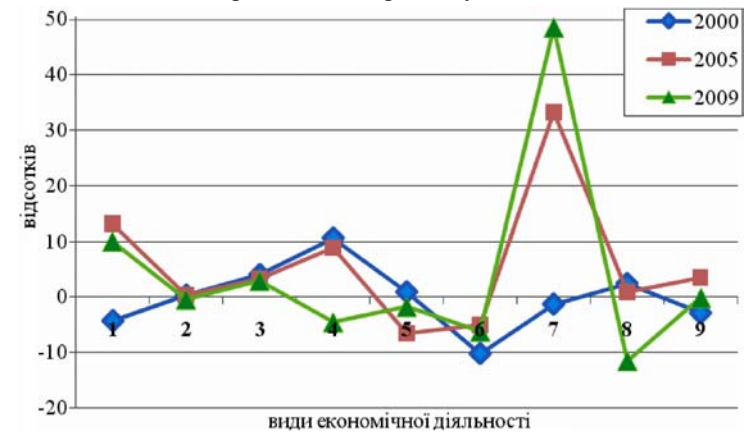

Рис. 2. Рентабельність операційної діяльності за видами економічної діяльності в динаміці: 1 – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; 2 – промисловість; 3 – будівництво; 4 – торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; 5 – діяльність готелів та ресторанів; 6 – діяльність транспорту та зв'язку; 7 – фінансова діяльність; 8 – операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям; 9 – надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту

Табл. 1. Індеси промислової продукції за видами діяльності у Чернівецькій обл. у динаміці [2], частка у відсотках до попереднього року

Назва показників	Роки							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість	126,9	106,1	109,6	107,7	121,3	104,0	74,6	111,9
Добувна промисловість	95,3	78,5	94,4	101,0	145,8	74,4	62,2	80,8
Переробна промисловість, з неї:	131,5	106,4	109,5	107,5	122,5	103,6	72,5	100,7
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	135,7	99,9	101,0	116,4	134,1	86,9	79,7	97,5
Легка промисловість	110,5	112,4	102,5	83,0	87,0	111,4	70,7	129,6
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	119,9	100,2	104,5	87,1	107,5	101,6	81,4	97,2
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	115,6	89,1	101,3	124,3	114,0	140,2	62,1	94,6
Хімічна та нафтохімічна промисловість	98,9	93,0	108,0	116,8	128,3	106,2	88,6	114,7
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	110,0	117,6	109,9	122,9	98,2	113,3	81,7	87,7
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	151,7	136,1	195,8	118,0	118,1	137,9	50,1	68,9
Машинобудування	211,2	105,0	89,2	102,7	148,2	117,0	80,9	127,9
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	89,9	105,1	109,1	109,8	103,0	113,9	81,3	140,3

Зниження індексів промислової продукції характерне для 2008-2009 рр., причому вищі темпи зниження характерні добувній промисловості. У структурі переробної промисловості значних скорочень зазнали такі галузі: металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – у 2,8 раза, целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність – у 2,3 раза (і це лише відносно рівня кризового 2008 р.) та інші. Незначне зростання індексів промислової продукції у 2010 р. по відношенню до 2009 р. поки не компенсує втрачених упродовж кризи позицій. Полюсами зростання виступають легка, хімічна та нафтохімічна промисловість, машинобудування, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, що й не дивно, адже у даній сфері у 2009 р. було сфокусовано 40 % інвестиційних видатків (рис. 1).

Пріоритет, як бачимо, належить територіальним цільовим програмам науково-технічного прогресу. Саме впровадження науково-технічних досягнень у господарство відповідно до територіально-галузових індикативних планів і програм інтенсифікації економіки, виступають дієвими методами регулювання соціально-економічних процесів у територіальному зрізі, тобто на рівні адміністративних областей, районів, виступаючи найдієвішим методом оптимізації ТО господарства.

У структурі валової доданої вартості Чернівецької обл. сільське господарство, мисливство, лісове господарство становлять близько 18 % [3]. На сільськогосподарські угіддя в області припадає 58 % (490,9 га) площі. Серед діючих сільськогосподарських підприємств області 79 % формують фермерські господарства (рис. 3), середня площа яких становить 36 га. Рентабельність їх операційної діяльності порівняно висока – на рівні 10 % (рис. 2).

Однак у загальному, як свідчить загальноукраїнська статистика [4], рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах доволі диверсифікований (рис. 4).

Удалося змінити тренд на позитивний стосовно продукції рослинництва за період 1999-2009 рр., однак негативні значення рентабельності харак-

теризують продукцію тваринництва і на сучасному етапі. Основні показники, що характеризують сільськогосподарське виробництво Чернівецької обл., засвідчують, що господарювання здійснюється екстенсивним шляхом.

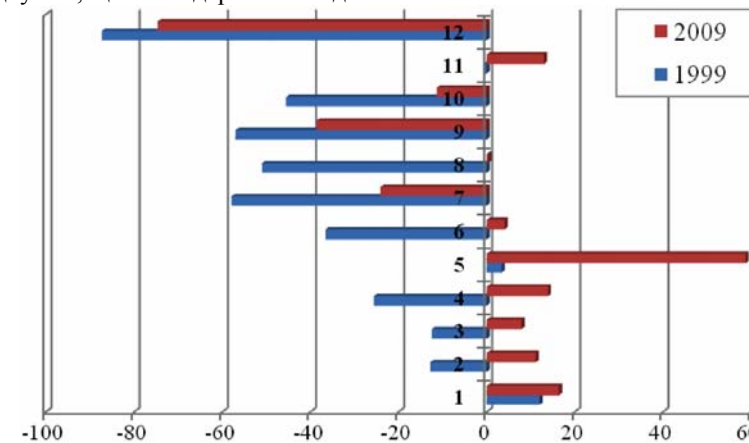

Рис. 4. Рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах України, (у %): 1 – зерно; 2 – овочі відкритого ґрунту; 3 – картопля; 4 – плоди; 5 – виноград; 6 – молоко і молочні продукти; 7 – м'ясо великої рогатої худоби; 8 – м'ясо свиней; 9 – м'ясо овець та кіз; 10 – м'ясо птиці; 11 – яйця; 12 – вовна

Урожайність таких культур, як: зернові та зернобобові (розмах лімітів даного ряду в діапазоні 22,8-39,8 ц/га), цукрові буряки (розмах лімітів – 129-338 ц/га), соняшник (розмах лімітів – 4,1-15,6 ц/га) у 2010 р. фіксована на рівні 1995 р. (табл. 2).

Табл. 2. Урожайність основних сільськогосподарських культур у Чернівецькій обл. [2], ц з 1 га площі збирання

Роки	зернові та зернобобові	цукрові буряки	насіння соняшнику	картопля	овочі	плоди та ягоди
1995	35,7	239	14,0	107	98	33,2
1996	22,8	259	12,6	150	85	13,8
1997	29,7	252	6,6	108	112	46,9
1998	24,5	186	4,1	110	116	10,8
1999	22,8	198	6,2	109	112	12,3
2000	24,2	208	9,4	133	142	34,2
2001	27,7	215	9,7	159	128	26,7
2002	30,0	186	10,8	132	140	38,9
2003	26,1	194	8,9	115	131	47,1
2004	30,9	250	10,1	133	156	52,9
2005	31,3	265	10,4	131	176	49,2
2006	32,8	236	10,0	140	178	47,0
2007	36,3	320	12,6	162	182	54,3
2008	39,8	338	15,6	149	179	53,9
2009	38,2	129	14,7	161	181	72,8
2010	37,9	248	13,1	149	182	81,4

За організаційно-правовими формами господарювання у 2009 р. розмір посівних площ під зерновими та зернобобовими за означений період залишився практично незмінним (приблизно на рівні 130 тис га). У шість разів за 15 років зменшилися посівні площі під цукровими буряками, у 2,2 раза – під кормовими культурами, натомість зросли посівні площі під соняшником, картоплею, овочами відкритого ґрунту. На 139 % вдалося підняти врожайність картоплі, порівняно з показником 1995 р., на 186 % – зросла врожайність овочів, на 245 % – плодів та ягід.

Очевидно, що першочергові заходи в плані оптимізації ТО господарства Чернівецької обл. залежать і надалі залежатимуть від загальноукраїнської фіскальної політики уряду.

Формування ринкових переваг у регіоні з метою їх використання для оптимізації ТО господарства Чернівецької обл. має опиратися передусім, на нашу думку, на: природно-ресурсний потенціал, традиції та соціально-культурне середовище, якість роботи адміністративних структур; а також на: якість робочої сили; розвиненість виробничої, інженерної, транспортної, комунікаційної інфраструктури; прийнятність інновацій (ринкових реформ, інвестицій, розвиток ринкової інфраструктури, малого і середнього бізнесу).

Література

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь / Э.Б. Алаев. – М. : Изд-во "Мысль", 1983. – 350 с.
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.oblstat.cv.ukrtel.net>.
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.oda.cv.ua>.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / О.І. Шаблій – Львів : Вид-во Львівського НУ ім. Івана Франка, 2001. – С. 165-173.

Буднікевич И.М., Венгер Е.И. Территориальная организация производства региона: анализ и оптимизация

Рассмотрена суть территориальной организации производства региона. Проанализированы особенности территориальной организации производства региона на примере Черновицкой области, очерчены перспективные направления ее оптимизации.

Ключевые слова: регион, территориальная организация производства, анализ, оптимизация.

Budnikevich I.M., Venger Ye.I. Territorial organization of production of region: analysis and optimization

Essence of territorial organization of production of region is examined. The features of territorial organization of production of region are analyzed on the example of Tchernivtsi area, perspective directions of its optimization are outlined.

Keywords: region, territorial organization of production, analysis, optimization.

УДК 338.2

Доц. Т.О. Смірнова, канд. екон. наук;
студ. К.К. Усатюк – НУ "Львівська політехніка"

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено фінансову стійкість підприємства, підходи різних авторів до трактування сутності понять "стійкість" і "фінансова стійкість", розглянуто оцінку фінансової стійкості, наведено методи оцінки фінансової стійкості, а саме абсолютні та

відносні показники. Доведено важливість фінансової стійкості для нормального функціонування підприємства.

Ключові слова: стійкість, фінансова стійкість, стійкий фінансовий стан, оцінка фінансової стійкості, відносні показники, абсолютні показники.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, постачальників, власників. Фінансова стійкість підприємства тісно пов'язана із перспективною його платоспроможністю. Її аналіз дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на перспективу. Тому одним із найважливіших завдань, що поставили перед вітчизняними підприємствами в умовах світової економічної кризи, є підвищення рівня фінансової стійкості.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Фінансову стійкість підприємства висвітлено в багатьох працях як вітчизняних, так й іноземних авторів. Значний внесок зробили Л.Н. Лахтіонова, Г.В. Савицька, А.М. Поддєрьогін, О.М. Рудницька, М.Я. Коробов, Н.Б. Ярошевич, О.С. Філімоненков, М.Д. Білик, Н.А. Мамонтова, В.А. Забродський, Г.О. Крамаренко, Н.М. Припуляк, Ю.С. Цал-Цалко, В.М. Родіонова, М.А. Федотова, Л.В. Андрєєва, В.В. Ковальов, А.Д. Шеремет, В.І. Макар'єва та інші. Останніми роками цьому питанню присвячується дедалі більше праць, однак більшість літературних джерел з цієї проблематики обмежена лише розглядом системи тематичних показників та алгоритмів їх розрахунку і невиправдано залишаються поза увагою ряд важливих, але не достатньо вивчених питань. Досі немає чіткого визначення сутності фінансової стійкості, не з'ясовані її ознаки та фактори впливу, також недостатньо розглянуто питання взаємозв'язку, що існує між фінансовою стійкістю та іншими характеристиками фінансового стану.

Метою дослідження є повне та доступне розкриття поняття "фінансова стійкість", його важливості для нормального функціонування та розвитку підприємства, а також висвітлення загального аналізу методів оцінки фінансової стійкості.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження фінансової стійкості підприємства передусім необхідно визначити сутність терміна "стійкість". Кожен з авторів пропонує свою точку зору, розглянемо деякі з них. У виданні "Великий економічний словар" стійкість трактується як сталість, постійність, невідкладність ризику втрат і збитків. Стійкість у Словнику української мови визначається як здатність довго зберігати і проявляти свої властивості, не піддаватись руйнуванню і псуванню. Н.В. Ткаченко вважає, що стійкість – це здатність тієї чи іншої системи зберігати певні властивості та характеристики незмінними або майже незмінними. Ю.С. Цал-Цалко, О.С. Філімоненков дотримуються думки, що стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність та може вчасно розраховуватись за своїми боргами та зобов'язаннями. В.І. Макар'єва та Л.В. Андрєєва вважають, що стійкість виражається через стан і структуру активів організації, їх забезпеченість джерелами. У більш широкому розумінні